

20.3.2022

Sosiaali- ja terveysministeriö

Lausuntopyyntö sosiaali- ja terveysministeriön muistiosta tartuntatautoimijoiden ja viranomaisten esittämistä lainsäädännön kehittämistarpeista

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoja tartuntatautilainsäädännön kehittämistarpeita kuvaavasta muistiosta. Muistiosta on koottu yhteen eri toimijoiden ja -viranomaisten esittämiä tartuntatautilainsäädännön muutos- ja kehittämistarpeita. Tarkoituksena on, että muistio toimisi tartuntatautilainsäädännön uudistuksen toimeenpanon tukena. Muistio keskittyy muutos- ja kehittämistarpeisiin, ei näiden ratkaisuihin. Muutos- ja kehitysehdotusten toteuttamiskelpoisuutta ei ole arvioitu vielä tässä vaiheessa.

Valtiovarainministeriön lausunto

Muistiosta kuvatut laajat ja tartuntatautien torjunnan kannalta keskeiset sääntelyongelmat osoittavat selkeästi, että tartuntatautilainsäädäntö tulee uudistaa. Muistiosta todetaan, että tartuntatautilain sääntelyyn liittyvät ongelmat eivät liity yksinomaan Covid-19-pandemiaan. Muutostarpeita oli ilmennyt jo ennen pandemiaa muiden tartuntatautien ehkäisemisessä. Pandemia ja sen aikana tehdyt lukuisat määräaikaiset muutokset tartuntatautilakiin osoittivat, ettei tartuntatautilain säännösten turvin pystytty vastamaan pandemian aiheuttamiin haasteisiin.

Valtiovarainministeriö toteaa, että tartuntatautisääntelyn kehittämisen tulisi lähteä yhteiskunnallisen ongelman (tartuntatautien leviämisen ehkäisy) tarpeista eikä niinkään siitä, mitä lakia muuttamalla uudistus tulisi teknisesti toteuttaa. Oleellista kuitenkin on, että sääntely olisi kokonaisuudessaan selkeää ja että sillä luotaisiin mahdollisimman yksiselitteiset toimivaltasuhteet viranomaisten kesken sekä riittävät toimivaltuudet sääntelyn tarkoituksen toteutumiseksi erilaissa tartuntatauti- ja pandemiatilanteissa. Esimerkiksi nykyisen kaltaista tilannetta, jossa tartuntatautien luokitteluun liittyvistä seuranta- ja arviointitarpeista ja yleisvaaralliseksi määriteltävän tartuntataudin oikeudellisista perusteista syntyy epäselvyyttä, ei tulisi jatkossa syntyä. Rajoituksia koskevassa sääntelyssä perusteita ja mahdollisuuksia valmiuslain käyttöönololle tulisi arvioida erityisen tarkoin.

Julkisen vallan tulee turvata ja varmistaa perusoikeuksien toteutuminen kaikissa olosuhteissa. Perusoikeuksien rajaamiseen tähtäviin toimien perusteiden tulee siten olla erityisen vahvat. Valtiovarainministeriö korostaa, etteivät yhteiskunnan käytettävissä olevat taloudelliset resurssit ole rajattomat. Oikeustilaa tuleekin uudistuksessa kehittää ensi sijassa olemassa olevien taloudellisten voimavarojen rajoissa siten, ettei julkiselle taloudelle aiheuteta ylimääräistä rasitetta.

Valmiuslain pandemiasääntely tulisi niin ikään uudistaa samassa yhteydessä tartuntatautilain sääntelyn kanssa. Muun muassa sääntelyn määritelmää ja viranomaisten toimivaltuuksia tulisi tarkastella kokonaisuutena riippumatta siitä, että tartuntatautilain valmisteluvastuu kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle ja valmiuslain valmisteluvastuu oikeusministeriölle. Yhtenäinen valmistelu edellyttää tiivistä yhteistyötä ministeriöiden välillä ja se edistää parhaassa tapauksessa selkeän ja koherentin tartuntatautien ja pandemian ehkäisyn sääntelyä.

Muistiossa tunnistetaan hyvinvointialueiden vastuu vuodesta 2023 lukien sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä sekä hyvinvointialueen toimielin ja hyvinvointialueen päätösten suhde aluehallintoviraston päätöksiin. Myös valtion osallistuminen koronasta aiheutuneisiin kustannuksiin todetaan muistion luvuissa 3.1.7 ja 3.1.9. Näihin liittyviä sääntelytarpeita on tarkasteltava suhteessa ja osana tartuntatautilain (1227/2016) 79 §:n muutostarpeita.

Aiheen jatkovalmistelussa on tärkeä arvioida hyvinvointialueen itsehallintoon kuuluvaa päätöksentekoa erityisesti, kun pohditaan tartuntatautilainsäädännön nojalla toteuttavia kustannuksia aiheuttavia toimia. Kun huomioidaan valtion lähes täysimääräinen yleiskatteellinen rahoitus hyvinvointialueille, ja toisaalta hyvinvointialueiden lakisääteinen velvollisuus huolehtia sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävistä jo lähtökohtaisesti, on varmistuttava siitä, ettei valtio korvaa kustannuksia hyvinvointialueille tehottomuutta luovalla tavalla tai päällekkäisesti eri rahoitusjärjestelmistä. Valtiovarainministeriö huomauttaa lisäksi, että mahdolliset lisärahoitustarpeet tulee aina ratkaista erikseen käytävissä olevan taloudellisen liikkumavaran puitteissa.

Valtiovarainministeriö muistuttaa, että lainsäädännön kehittämisessä kokemukset koronapandemiasta on otettava huomioon. Erityisesti tulisi mallintaa ja ottaa osaksi lainsäädäntöä ne hyvät toimintakäytännöt, joilla voidaan vahvistaa hyvinvointialueen useiden toimijoiden, hyvinvointialueiden välisten, valtion asiantuntijalaitosten ja aluehallintoviranomaisten sekä mahdollisten muiden viranomaisten yhteistoimintaa ja tietojenvaihtoa. Vastuukysymysten ja johtamisjärjestelmän tulee olla selkeitä lainsäädännössä ja operatiivisessa toiminnassa valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti.

Jatkovalmistelussa tiedon kulkuun ja tietojen luovuttamiseen liittyvää tulisi arvioida sekä lainsäädännön muutostarpeiden, että vastuuviranomaisten toimeenpanokyvyn kannalta. Olisi pohdittava myös sellaisen sääntelyn mahdollisuuksia, jotka poikkeuksellisissa ja nopeita toimia edellyttävissä tartuntatautien ilmaantumistilanteissa mahdollistaisivat ja turvaisivat nopean ja sujuvan tiedonkulun viranomaisten välillä. Tietoturvaa ja tietosuojaa koskevien kysymysten ratkaisemisessa olisi suositeltavaa koota tietoja myös muiden valtioiden ratkaisuksista, kuten Viron virkakäyttöä koskevasta varhaisesta henkilötietojen luovutuskyselystä.

Aiheen jatkovalmistelussa säädösehdotusten vaikutusten ennakoarviointiin tulisi kiinnittää laajasti huomiota. Vaikutuksia tulee arvioida laajasti eri näkökulmista ja eri väestöryhmiin kohdistuvien vaikutusten osalta. Yhteiskunnan elinvoiman kannalta myös ehdotusten kokonaistaloudelliset vaikutukset ovat erityisen merkittävät. Lisäksi lainsäädännön toimeenpanoon liittyviä tekijöitä tulee arvioida erityisesti julkisen sektorin valtakunnallisen, alueellisen ja paikallisen toimeenpanon kannalta. Uudistettavaan lainsäädäntöön tulisi myös sisällyttää mekanismit, joilla varmistetaan lainsäädännön toimeenpanosta johtuvien vaikutusten jälkikäteisarviointi.

Valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota kolmannen sektorin toimijoiden, erityisesti järjestöjen, merkitykseen yhteiskunnassa. Jatkovalmistelussa tulisi pohtia näiden toimijoiden roolia ja soveltuvin osin mukaan ottamista tartuntatauteja koskevan lainsäädännön toimeenpanossa ja siihen liittyvässä viestinnässä sekä erityisesti ihmisiin kohdistuvan psykososiaalisen kuormituksen lieventämisessä.

Aluehallintovirastoihin liittyen huomio kiinnittyy mikrobiologisia tutkimuksia tekevien laboratorioden toimilupajärjestelmään. Osiossa todetaan aluehallintovirastojen tuoneen esille, että niiden rooli lupaprosessissa on lähinnä esivalmistelija ja luvan allekirjoittaja sekä lupamaksujen perijä, mutta varsinainen mikrobiologian asiantuntemus tulee Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta (THL). Aluehallintovirastojen mukaan THL:n ylläpitämä toimiluparekisteri toimii vain satunnaisesti, eikä siihen ole pääsyä. Kuitenkin aluehallintovirastot ja Valvira tarvitsevat rekisterissä olevia tietoja myöntäessään lupia

yksityiselle terveydenhuollolle. Tiedonsaannin haasteet voivat hidastaa toimilupaprosessia. Tulisikin arvioida, ovatko mikrobiologian laboratorioiden lupa-asiat oikeassa paikassa ollessaan aluehallintovirastoissa vai tulisiko aluehallintovirastojen esimerkiksi päättää lupa-asiasta THL:n virkamiehen esittelystä.

Valtiosihteeri
kansliapäällikkönä

Juha Majanen

Osastopäällikkö,
budjettipäällikkö

Mika Niemelä

VN/17836/2022-VM-355

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: